



การประชุมวิชาการ เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษา เขตภาคกลาง  
เพื่อพัฒนาบัณฑิตอุตสาหกรรมไทย ประจำปี 2557

25 กรกฎาคม 2557

ณ หอประชุม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

“**ว** กฤตบัณฑิตไทย...  
ความท้าทาย โอกาส  
และแนวทางการพัฒนา”  
: รวมบทความทางวิชาการ



คำสั่งมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ที่ ๖๗๐.๑/๒๕๕๗

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาบทความในการประชุมวิชาการเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง  
เพื่อพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย ประจำปี ๒๕๕๗

เรื่อง “วิกฤตบัณฑิตไทย...ความท้าทาย โอกาสและแนวทางการพัฒนา”

เพื่อให้การดำเนินการจัดการประชุมวิชาการเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง เพื่อการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย ประจำปี ๒๕๕๗ ในหัวข้อเรื่อง “วิกฤตบัณฑิตไทย...ความท้าทาย โอกาสและแนวทางการพัฒนา” ที่จะจัดขึ้นในระหว่างวันศุกร์ที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๗ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ตำบลคลองหก อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ และบังเกิดผลดีต่อทางราชการ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๗ (๔) และ (๙) แห่งมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี พ.ศ. ๒๕๔๘ จึงขอแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งและผู้มีรายนามข้างท้ายนี้ เป็นคณะกรรมการพิจารณาบทความในการประชุมวิชาการเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง เพื่อการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย ประจำปี ๒๕๕๗ โดยมีหน้าที่อ่านและพิจารณาบทความที่ส่งเข้าร่วมในการประชุมฯ ดังนี้

- |                                  |                  |                                    |
|----------------------------------|------------------|------------------------------------|
| ๑. ดร. จิรวัดน์                  | วิริงกร          | มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์             |
| ๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติภูมิ   | มีประดิษฐ์       | มหาวิทยาลัยศรีปทุม                 |
| ๓. พลอากาศตรี รศ. นิก            | ชำนาญกุล         | โรงเรียนนายเรืออากาศ               |
| ๔. รองศาสตราจารย์ ดร. สุวี       | ศิวะแพทย์        | มหาวิทยาลัยขอนแก่น                 |
| ๕. รองศาสตราจารย์ ดร. นภาพร      | อดิวนิชยพงศ์     | มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์              |
| ๖. รองศาสตราจารย์ ดร. ฐา         | คุปต์ชัยชัย      | มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี |
| ๗. รองศาสตราจารย์ ดร. ชนงกรณ์    | กุลชลบุตร        | มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี |
| ๘. รองศาสตราจารย์ ดร. อุษาพร     | เสวกวิ           | มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี |
| ๙. รองศาสตราจารย์ ดร. เนตร์พัฒนา | ยาริราช          | มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี |
| ๑๐. รองศาสตราจารย์ มธรรุศ        | สว่างบำรุง       | มหาวิทยาลัยแม่โจ้                  |
| ๑๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสว   | ลักษณ์ ชายทวีป   | มหาวิทยาลัยแม่โจ้                  |
| ๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สง    | ครามชัย ลีทองดี  | มหาวิทยาลัยมหาสารคาม               |
| ๑๓. ว่าที่ร้อยตรี ผศ. ดร. สุ     | ทธิพร บุญส่ง     | มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี |
| ๑๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นน    | ทลี พรธาดาวิทย์  | มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี |
| ๑๕. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เณ    | ลิมพล เยื้องกลาง | มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน   |

๑๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จักรกฤษณ์ เยรัมย์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
๑๗. ดร. อัจฉรา ไชยปัทม์ภัก	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๑๘. ดร. บังอร ศิริสัญญาลักษณ์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
๑๙. ดร. เมธี เมธาสิทธิ สุขสำเร็จ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
๒๐. ดร. กิจจา ไชยหนู	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
๒๑. ดร. รสริน เจริมไธสง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
๒๒. ดร. ต๋องลักษณ์ จิรวชิรากร	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
๒๓. ดร. มณีกัทร ไทรเมฆ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
๒๔. ดร. พิมพ์นภัส เอี่ยมสมบุรณ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
๒๕. ดร. ธัญญภรณ์ เลาะห์เพ็ญแสง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป จนกว่าการประชุมวิชาการเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง เพื่อการพัฒนาบัณฑิตยุคคมคติไทย ประจำปี ๒๕๕๗ จะแล้วเสร็จ

สั่ง ณ วันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๗



(รองศาสตราจารย์ประเสริฐ ปิ่นปฐมรัฐ)  
อธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

---

# การประชุมทางวิชาการเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง เพื่อพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย ประจำปี 2557

---

www.centraluniconf.rmutt.ac.th

เหลียวหลัง แลหน้า : บทบาทนักศึกษากับการเคลื่อนไหวทางสังคม

กิตติ วิสารกาญจน

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

kitti@ms.su.ac.th

## บทนำ

ภายใต้วิกฤติความขัดแย้งในสังคมการเมืองไทย ที่ซับซ้อนและแหลมคมในปัจจุบัน คำถามที่ท้าทายของยุคสมัยคือ พลังนิสิตนักศึกษาหายไปไหน? มหาวิทยาลัยตายแล้วจริงหรือไม่? บทความนี้จึงเป็นการบอกเล่าประวัติศาสตร์สังขะของขบวนการนักศึกษาและบทบาทนิสิตนักศึกษากับการเคลื่อนไหวทางเพื่อสังคม ภายใต้บริบทการเมือง สังคม วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วงสี่ทศวรรษที่ผ่านมา และฉายภาพให้เห็นถึงการปะทะกันของแนวความคิด อุดมการณ์ และความทรงจำที่ไหลเวียนอยู่ในสังคมการเมืองไทยซึ่งนำไปสู่การปรับเปลี่ยนบทบาทและรูปแบบในการขับเคลื่อนไหว ทางสังคมของนิสิตนักศึกษาในยุคสมัยปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การทบทวนทิศทางและถกเถียงแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับบทบาทของนิสิตนักศึกษากับการทำกิจกรรมเพื่อสังคมในเชิงสร้างสรรค์ อันเป็นหนึ่งในคุณลักษณะของบัณฑิตอุดมคติไทยที่สังคมพึงคาดหวัง

## ฉันจึงมาหาความหมาย

ถ้าหากฉันเกิดเป็นนกที่โฉบบิน  
ติดปีกบินไปให้ไกลไกลแสนไกล  
จะขอเป็นนกพิราบขาว  
เพื่อชี้นำชาวประชาสู่เสรี<sup>1</sup>

เดิมทีการศึกษาในมหาวิทยาลัยเป็นพื้นที่เฉพาะของชนชั้นสูงและบรรดาผู้มีอันจะกินส่งบุตรหลานเข้าไปร่ำเรียนเพื่อขยับฐานะทางสังคมของตนเองและครอบครัว นิสิตนักศึกษาคือชนชั้นปัญญาชนกลุ่มเล็กๆ ที่ผ่านการคัดเลือกเข้ามาเพื่อที่จะก้าวไปเป็นเจ้าคนนาย โดยเฉพาะการเข้าไปประกอบอาชีพในแวดวงราชการ จนกระทั่งในต้นทศวรรษ 2500 เมื่อรัฐไทยรับเอาแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามแบบตะวันตก มาใช้ โดยมุ่งเน้นนโยบายการพัฒนาภาคเศรษฐกิจ นำไปสู่การขยายการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้น โอกาสทางการศึกษาก็ได้ขยายลงไปสู่ผู้คนหนุ่มสาวทั่วไปมากยิ่งขึ้น แต่ร่วมมหาวิทยาลัยยังคงสูงและมีตีบเกินกว่าที่นิสิตนักศึกษาจะมองลอดออกมาเห็นความอยุติธรรม และผู้คนยากไร้ที่อยู่ข้างนอกรั้วนั้นได้ นิสิตนักศึกษา ส่วนใหญ่ใช้ชีวิต

อย่างฟุ้งเฟ้อโดยลอกตามแบบอย่างมหาวิทยาลัยตะวันตก มีการจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ งานแข่งกีฬา งานเต้นรำลีลาศ กันเป็นกิจวัตร หรือที่เรียกว่า “ยุคสายลมแสงแดด”<sup>2</sup>

จนกระทั่งต้นทศวรรษ 2510 ภายใต้อบรบอากาศของสังคมการเมืองไทยในขณะนั้นซึ่งยังปกครองกันด้วยระบอบเผด็จการทหารอย่างยาวนาน ความคับข้องใจจากสภาวะสิทธิเสรีภาพของผู้คนมีอยู่อย่างจำกัดและไร้ประชาธิปไตย รวมทั้งปัญหาความเหลื่อมล้ำที่สร้างช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน ขนบกับเมือง ภาคเกษตรกรรมกับภาคอุตสาหกรรม รวมทั้งอิทธิพลจากการต่อสู้แข่งขันระหว่างอุดมการณ์สองขั้วในโลกยุคสงครามเย็น<sup>3</sup> นิสิตนักศึกษาได้เริ่มมีการตั้งคำถามและวิพากษ์วิจารณ์บรรดาความไม่เป็นธรรมทั้งหลายในสังคมและนำไปสู่การก่อตัวขึ้นของขบวนการนิสิตนักศึกษา ด้วยตระหนักในบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และศักยภาพของตนในฐานะปัญญาชน หรือยุคสมัยที่ถูกเรียกขานกันว่า “ยุคแสงหา”<sup>4</sup> ได้เกิดกลุ่มอิสระที่เคลื่อนไหวและวิพากษ์วิจารณ์ความไม่เป็นธรรมต่างๆ เกิดกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาขึ้นในทุกมหาวิทยาลัย รวมทั้งการเกิดขึ้นของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (ศนท.) ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นพลังสำคัญในเหตุการณ์เรียกร้องให้มีรัฐธรรมนูญและโค่นล้มระบอบเผด็จการ เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516

### ขึ้นสูงสู้อยอดผา ลงต่ำสู่กันเหว

กางปีกหลักบินจากเมือง

เจ้านกสีเหลืองจากไป

เจ้าบินไปสู่เสรี

บัดนี้ เจ้าชีวาวย<sup>5</sup>

ภายหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 บรรยากาศแห่งชัยชนะของพลังนักศึกษาประชาชน ส่งผลให้ นิสิตนักศึกษา กรรมกร ชาวนา หรือที่เรียกกันว่า “พลังสามประสาน” มีบทบาททางการเมืองสูงมาก ในสังคมไทย โดยเฉพาะการขับเคลื่อนในประเด็นเกี่ยวกับ

สิทธิ เสรีภาพ ความเป็นธรรมและเท่าเทียม บทบาทของขบวนการนิสิตนักศึกษาพุ่งขึ้นสูงสุดใน สังคมเสรีที่เพ็งหลุดออกจากกรอบกรงขังของระบอบเผด็จการ แต่ในอีกทางหนึ่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจทางการเมืองดังกล่าวกลับก่อให้เกิดวิกฤติทางวัฒนธรรมและอุดมการณ์ หรือที่ เบนดิคส์ แอนเดอร์สัน<sup>6</sup> เรียกว่า “ความปั่นป่วนทางอุดมการณ์” ซึ่งเกิดตรงข้ามกันในสองด้าน ในปีกซ้ายอาจเป็นเรื่องของการเสรีภาพ การปลดปล่อย และการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ แต่ในด้านปีกขวาได้เกิดมายาคติขึ้นอย่างรวดเร็วว่ารัฐบาลเสรีนิยมประชาธิปไตยอาจเป็นเชื้อร้ายและบั่นทอนเสถียรภาพและความมั่นคงในการดำรงอยู่ของกลุ่มชนชั้นนำเดิม ประกอบกับความหวาดหวั่นในกระแสแนวคิดและอุดมการณ์สังคมนิยมที่แพร่หลายและขยายตัวอย่างต่อเนื่องในแถบอินโดจีนในขณะนั้น ซึ่งมีอิทธิพลต่อแนวทางการเคลื่อนไหวและการดำเนินกิจกรรมของนิสิตนักศึกษา ส่งผลให้เกิดปฏิกริยาต่อต้านจากกลุ่มอนุรักษ์นิยมและนำไปสู่การสลายขบวนการนิสิตนักศึกษา ด้วยการปราบปรามอย่างความรุนแรง ในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ด้วยข้อหาคอมมิวนิสต์อันเป็นภัยต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ หรือที่เรียกกันว่า “วันฆ่านรกพิราบ”

ในสังคมไร้เสรีภาพและเต็มไปด้วยการคุกคามข่มขู่ ส่งผลให้นิสิตนักศึกษาบางส่วนหันเหทิศทางการต่อสู้ไปร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) จับอาวุธต่อสู้อยู่ในเขตป่าเขา อันเป็นต้นธารของบทเพลงและเรื่องราวตำนานการต่อสู้ของประชาชน ซึ่งสงครามครั้งนั้นได้นำไปสู่การสูญเสียชีวิตของผู้คนอย่างต่อเนื่องกินเวลายาวนานหลายปี ต่อมาเมื่อรัฐได้ดำเนินนโยบายผ่อนคลายทางการเมืองและเปิดให้มีเสรีภาพมากขึ้น ในช่วงปี พ.ศ. 2520– 2522 นิสิตนักศึกษาจึงเริ่มมีโอกาสในการแสดงออกเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองและสังคมมากขึ้น ได้มีความพยายามรื้อฟื้นองค์กรนักศึกษาและเกิดกิจกรรมเพื่อสังคมเพิ่มขึ้น แต่ลดทอนความเข้มข้นทางการเมืองลงไปมาก

ต่อมา เมื่อรัฐได้ประกาศนโยบาย 66/2523 ท่ามกลางความขัดแย้งทางความคิดเกี่ยวกับแนวทางการต่อสู้ของ พคท. นิสิตนักศึกษาบางส่วนได้ทยอยจากป่าคืนสู่เมืองสืบ พร้อมกับความพ่ายแพ้ล่มสลายของอุดมการณ์สังคมนิยมในกระแสโลกสากล ส่งผลให้ขบวนการนิสิตนักศึกษาเกิด “วิกฤติศรัทธา” และเข้าสู่สภาวะถดถอย โดยคลี่คลายตัวจากการต่อสู้ด้วยแนวทางและอุดมการณ์ปฏิวัติไปสู่การเป็นลัดความเข้มข้นในเชิงการเมืองแต่ขยายเนื้อหาเชิงประเด็นที่กว้างขึ้นโดยมีการจัดตั้งองค์กรหลักขึ้นใหม่ 4 องค์กร ได้แก่ สหพันธ์นิสิตและนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) คณะกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติและสภาพแวดล้อม 16 สถาบัน (คอสท.) สหพันธ์ค่ายพัฒนาชนบทแห่งประเทศไทย (สคท.) และเครือข่ายสถานศึกษา ซึ่งต่อมาสององค์กรหลังได้หมดบทบาทไปในที่สุด<sup>7</sup>

เมื่อพิจารณาบทบาทขององค์กรหลักอย่าง สนนท. และ คอสท. พบว่ารูปแบบการเคลื่อนไหวของขบวนการนิสิตนักศึกษาได้เปลี่ยนบทบาทไปเป็นผู้ตรวจสอบนโยบายและการใช้อำนาจรัฐ บทบาทในการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพในด้านต่างๆ หรือการสนับสนุนการเคลื่อนไหวของประชาชนที่ประสบปัญหาจากนโยบายหรือการใช้อำนาจรัฐซึ่งแตกต่างจากบทบาทของขบวนการนักศึกษาในช่วงทศวรรษที่ 2520 ที่มีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับประเด็นปัญหาเรื่องปากท้องของประชาชน เช่น การเคลื่อนไหวคัดค้านการขึ้นราคาสินค้า การต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น การคัดค้านการขึ้นค่าโดยสารรถเมล์ ฯลฯ และมีกิจกรรมในลักษณะสังคมนิยมสังเคราะห์ เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม เป็นต้น

บทบาทและการเคลื่อนไหวที่หลากหลายสะท้อนว่าขบวนการนิสิตนักศึกษาไทยในช่วงเวลานั้นแนวความคิดและมีความสนใจที่หลากหลาย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือขบวนการนิสิตนักศึกษาไทยมิได้มีอุดมการณ์ทางการเมืองเพียงหนึ่งเดียวอีกต่อไป หากแต่มี

หลากหลายอุดมการณ์ประกอบเข้าด้วยกัน โดยมีอุดมการณ์ประชาธิปไตยเป็นธงนำ เพราะเป็นระบอบการปกครองที่เปิดโอกาสให้อุดมการณ์ที่หลากหลายเหล่านั้นสามารถที่จะแสดงบทบาทในสังคมได้<sup>8</sup>

## วิกฤติศรัทธา วิกฤติอุดมการณ์

มันก็น่าเห็นใจอยู่ไม่น้อย  
ที่ต้องคอยจุดไฟในคืนหม่น  
คอยออกปากบอกรักประชาชน  
จนตัวตนตกต่ำอยู่ร่ำไป  
ขณะเพื่อนหลายคนเขาบ่นเบื่อ  
เธอกลับต้องเชื่อมั่นถึงวันใหม่  
ขณะเพื่อนเลิกเป็นเพื่อนเดือนหัวใจ  
ต้องแน่นหนารักใคร่ประชาชน<sup>9</sup>

ในช่วงต้นทศวรรษ 2530 ถึงทศวรรษ 2540 ภูมิทัศน์สังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตามกระแสโลกาภิวัตน์ สังคมไทยต้องเผชิญกับปัญหาใหม่ที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นโดยเฉพาะปัญหาด้านแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาสิทธิที่ดินทำกิน ดิน น้ำ ป่าไม้ ปัญหาล้างแวดล้อม รวมทั้งปัญหาความยากจนและเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ซึ่งกลายมาเป็นประเด็นสำคัญในโลกยุคโลกาภิวัตน์ แต่ท่ามกลางบริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคมขนาดใหญ่ พลังของนิสิตนักศึกษากลับทำได้เพียงแผ่ตัวอยู่อย่างเจียมๆ ในคลื่นปัญหาดังกล่าว

ที่นอกร่วมหาวิทยาลัย ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชนโดยการนำขององค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ เริ่มมีบทบาทสูงขึ้น ภายใต้แนวคิด “วัฒนธรรมชุมชน” มีการจัดตั้งเครือข่ายองค์กรชาวบ้าน เช่น สมัชชาเกษตรกรรายย่อยแห่งภาคอีสาน เครือข่ายเกษตรกรภาคเหนือ สมัชชาคนจน ฯลฯ โดยมีองค์กรพัฒนาเอกชนคอยเป็นที่ปรึกษาให้แก่เครือข่ายองค์กรชาวบ้าน<sup>10</sup> ในขณะที่ภาครัฐก็เคลื่อนไหวรุกคืบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ มีการออกกฎหมายว่าด้วยสภาพตำบลและองค์การบริหาร

ส่วนตำบลออกมาใช้บังคับ<sup>11</sup> โดยมุ่งให้กลไกอำนาจรัฐกระจายลงในทุกพื้นที่ทั้งเขตเมืองและชนบท สะพานถนนหนทาง ถูกจัดสรรและกระจายไปตามงบประมาณของท้องถิ่น ประกอบกับในบางพื้นที่ยังคงเกรงกลัวใน “ผีคอมมิวนิสต์” สภาวะดังกล่าวจึงแทบไม่เหลือพื้นที่สำหรับงานค่ายอาสาพัฒนาและกิจกรรมแบบเดิมๆ ของนิสิตนักศึกษาอีกต่อไป

ประจักษ์ ก้องกีรติ<sup>12</sup> ได้วิเคราะห์ความถดถอยของขบวนการนิสิตนักศึกษา ในแง่สงครามความทรงจำและปฏิบัติการทางการเมือง โดยชี้ให้เห็นว่าในช่วงปลายทศวรรษ 2520 ถึงต้นทศวรรษ 2530 ได้มีการผลิตสร้างความทรงจำเชิงลบเกี่ยวกับการต่อสู้ในช่วงหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งแสดงออกมาทั้งที่ผ่านงานเขียนของตัวผู้นำที่ทำกิจกรรมเองในยุควิฤตศรัทธา งานของนักคิดนักเขียนฝ่ายพุทธ และงานวิชาการบางฉบับที่ได้ร่วมกันสร้างบทสรุปเรื่องราวว่า ขบวนการนิสิตศึกษานั้นเป็นพลังบริสุทธิ์ แต่ความล้มเหลวของเกิดขึ้นจากความไร้เดียงสาและไร้ประสบการณ์ ต่อมาจึงถูกครอบงำด้วยแนวทางของ พคท. ซึ่งมีความคิดซ้ำซ้อน ซึ่งมีแนวทางการต่อสู้ที่มุ่งปะทะกับอำนาจรัฐโดยตรงและเผชิญหน้าอย่างรุนแรงตามแนวทางปฏิวัติ มีการชุมนุมประท้วงที่นำโดยนิสิตนักศึกษาเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ซึ่งนำไปสู่ความเบื่อหน่ายและไม่ยอมรับของผู้คนในสังคม จนกระทั่งนำไปสู่การถูกปราบปรามโดยรัฐอย่างรุนแรงกลายเป็นโศกนาฏกรรมในท้ายที่สุด ถือเป็นบทเรียนเลวร้ายของนิสิตศึกษานักกิจกรรมรุ่นหลัง

แต่ในอีกด้านหนึ่งความทรงจำเชิงบวกได้ผลิตสร้างความหมายของการเคลื่อนไหวทางสังคมของนิสิตนักศึกษาว่า เป็นการตอบโต้กับระบบเก่าและความไม่เป็นธรรมที่ดำรงอยู่อย่างถึงรากมีคุณูปการในฐานะที่สร้างการตื่นตัวทั้งในเชิงวิชาการ สร้างสรรค์จิตวิญญาณเพื่อสังคมถ่ายทอดผ่านงานศิลปะ ดนตรี บทกวี และสร้างความตื่นตัวทางการเมืองให้ผู้เสียเปรียบได้รู้จักและกล้าหาญที่จะต่อสู้ รวมทั้งยกระดับจิตใจของคนหนุ่มสาวที่จะ

อุทิศตนเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประชาชนผู้ด้อยโอกาสและเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม

ในสังคมการเมืองที่ “ดูเหมือน” จะมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น แต่ความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้คนในสังคมยิ่งถ่างกว้างขึ้นด้วยเช่นกัน ขบวนการนิสิตนักศึกษาอยู่ในสภาวะ “ไม่ตายแต่ไม่โต” ในเวทีอภิปรายแห่งหนึ่ง<sup>13</sup> ถึงกับมีการเสนอให้ทบทวนแนวทางและบทบาทนิสิตนักศึกษาใหม่ โดยเน้นไปที่การเคลื่อนไหวเพื่อสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้คนในสังคม ด้วยการสร้างเครือข่ายในการทำงานร่วมกับองค์กรประชาชนและประชาสังคม การสร้างเครือข่ายพัฒนาข้อมูลและเชื่อมโยงองค์ความรู้แก่สังคม แทนที่จะออกไปยื่นมือเข้ามาอยู่ท่ามกลางมวลชนเช่นยุคก่อน

## ยุคสมัยเปลี่ยนแปลงหรือผู้คนเปลี่ยนไป

*ให้แข่งกันเรียนแล้วแข่งกันรวย  
ข้างไปได้สวย ข้างไปได้เสีย  
ออกย่ำเดินทางร่างกายอ่อนเพลีย  
หัวใจละเหี่ยโหยหางานทำ<sup>14</sup>*

เมื่อรัฐมีการขยายการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นในทุกภูมิภาค มหาวิทยาลัยต่างจังหวัดเริ่มเมื่อปลายทศวรรษที่ 2500 มหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกคือมหาวิทยาลัยรามคำแหง เกิดขึ้นเมื่อปี 2514 และจากปี 2520 มีการเปิดมหาวิทยาลัยเอกชนเพิ่มขึ้นหลายแห่งจากปี 2513 – 2543 จำนวนผู้จบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้น 20 เท่า และไม่ได้มุ่งเข้ารับราชการเท่านั้น บัณฑิตจำนวนมากทำงานเป็นนักวิชาชีพ นักบริหารและผู้จัดการในภาคเอกชน<sup>15</sup> โครงเรื่องเล่าเกี่ยวกับบทบาทของนิสิตนักศึกษาในการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่เคยยึดโยงอยู่กับการเป็นคนกลุ่มน้อยผู้มีโอกาสและอภิสิทธิ์ดีกว่าคนอื่นในสังคมก็ค่อยๆ สิ้นพลังลงไป นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่เติบโตจากครอบครัวชนชั้นกลางฝ่าฟันผ่านเข้ารั้วมหาวิทยาลัยด้วยระบบการสอบแข่งขันที่เข้มข้น โดยหวังว่าปริญญาบัตรจะเป็นใบเบิกทางสำคัญ

เพื่อเลื่อนฐานะทางสังคม ในขณะที่รัฐมีนโยบายที่จะนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบส่งผลให้ค่าเล่าเรียนแพงขึ้น มหาวิทยาลัยต่างตั้งเป้าหมายที่จะผลิตบัณฑิตไปรับใช้ระบบเศรษฐกิจที่เติบโตขึ้น ดังที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์<sup>16</sup> ได้กล่าวไว้ว่า “โลกชีวิตของบัณฑิตคือการแข่งขันในตลาดงานข้างหน้า ชีวิตมหาวิทยาลัยเป็นเพียงส่วนเล็กๆ เพื่อเตรียมตัวสำหรับการแข่งขันจริงข้างหน้าเท่านั้น ดังนั้นไม่แต่ความเป็นนักศึกษาจะไร้ความหมายแล้ว แม้แต่มหาวิทยาลัยเองก็เริ่มไร้ความหมายในสังคมมากขึ้น”

ในสภาวะที่ถูกครอบงำด้วยค่านิยมแข่งขันเรียนเพื่อแข่งขันรวย กิจกรรมของนิสิตนักศึกษาในรั้วมหาวิทยาลัยจึงวนเวียนอยู่แต่การจัดงานรับน้องที่มีเนื้อหาหนุนเสริมวัฒนธรรมการสร้างค่านิยมพวกพ้องและระบบอุปถัมภ์ นั้นยังไม่นับถึงว่าตัวกิจกรรมที่เต็มไปด้วยความรุนแรงและมีการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพทั้งต่อเนื้อตัวร่างกายและจิตใจ หรือไม่อย่างนั้นก็เป็นการจัดงานเลี้ยงหรูหราและกิจกรรมบันเทิงเรีรรมณ์ต่างๆ กระแสสังคมทุนนิยมและบริโภคนิยมเข้มข้นได้เบียดเบียนความสนใจของนิสิตนักศึกษาไปจากสำนักเพื่อส่วนรวม และยังถอยห่างออกจากผู้คนยากไร้และปัญหาสังคมที่ใกล้ตัวยิ่งขึ้น ความเปลี่ยนแปลงบริบททางเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าวประกอบกับความสับสนในอุดมการณ์ ส่งผลให้กิจกรรมและการเคลื่อนไหวเพื่อสังคมของนิสิตนักศึกษา ยิ่งน้อยลงไป เหลือเพียงคนกลุ่มเล็กๆ ในแต่ละชุมนุมหรือชมรมค่ายของมหาวิทยาลัย ซึ่งต่างประสบปัญหาการขาดคนทำงานและขาดกำลังใจที่ฝ่ากระแสสังคมอันเชี่ยวกรากในปัจจุบัน

## จิตอาสาถึงสำเร็จรูปและสมบูรณ์ในโลก

### เสมือนจริง

ถึงแม้บทบาทนิสิตนักศึกษากับการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างเข้มข้นจะมีแนวโน้มลดน้อยลง แต่พบว่าภายหลังจากประเทศไทยผ่านเหตุการณ์วิกฤติทั้งจากภัยธรรมชาติครั้งใหญ่ ได้สร้างความตระหนักและตื่นตัวถึง

บทบาทและหน้าที่ต่อส่วนรวมในยามวิกฤติได้เกิดขึ้นแก่นิสิตนักศึกษาจำนวนมาก โดยเฉพาะการทำงานในลักษณะอาสาสมัครช่วยเหลือในยามที่ประเทศประสบเหตุวิกฤติ ซึ่งส่งผลให้ในเวลาต่อมาได้เกิดความพยายามริเริ่มการจัดกิจกรรมจิตอาสาต่างๆ ในมหาวิทยาลัยเพิ่มมากขึ้น ส่วนใหญ่จะเป็นการใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมดังกล่าว โดยได้รับการสนับสนุนจากทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ ในบางมหาวิทยาลัยมีการเปิดหลักสูตรบัณฑิตอาสาสมัคร หรือในบางมหาวิทยาลัยถึงกับมีการกำหนดรายวิชากิจกรรมจิตอาสาและกิจกรรมสร้างสรรค์สังคมไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอน ซึ่งหากมองในแง่ดีก็อาจเป็นการช่วยจุดประกายให้นิสิตนักศึกษาได้เกิดความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ตนในความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น แต่คำถามที่ตามมาคือ หากเป็นการบังคับให้ต้องทำกิจกรรมภายใต้เงื่อนไขเพื่อจบการศึกษาตามหลักสูตร จะสามารถเรียกการดำเนินกิจกรรมของนิสิตนักศึกษาเหล่านั้นว่างานอาสาสมัครหรือจิตอาสาได้อย่างไร?

อีกประเด็นสำคัญซึ่งถือเป็นปรากฏการณ์ของยุคสมัย ได้แก่ รูปแบบการเคลื่อนไหวทางสังคมของนิสิตนักศึกษาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยหันเหไปจากการสร้างกลุ่มก้อนหรือขบวนการเคลื่อนไหวไปสู่การเคลื่อนไหวในลักษณะที่เป็นปัจเจกมากขึ้น โดยมีการรวมกลุ่มแบบหลวมๆ ตามความสนใจในรายประเด็นขึ้นมาแทนที่ความก้าวหน้าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ก่อให้เกิดช่องทางและรูปแบบใหม่ของการต่อสู้ณรงค์เกี่ยวกับประเด็นที่อยู่ในความสนใจของสังคม ผ่านทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น Face book, Twister และสื่อออนไลน์อื่นๆ จากกลุ่มนิสิตนักศึกษา ซึ่งบางครั้งก็สามารถสร้างผลสะท้อนในสังคมได้ใน ระดับหนึ่งในแง่บวกการเคลื่อนไหวดังกล่าวอาจช่วยทำให้ประเด็นทางสังคมและข้อมูลข้อเรียกร้องต่างๆ ได้ถูกกระจายแพร่หลายไปในวงกว้างมากขึ้น แต่ในแง่ลบ หากนิสิตนักศึกษาไม่ได้มีการไตร่ตรองข้อมูลข้อเท็จจริงที่กระจัด



กระจายอยู่ในเครือข่ายสังคมออนไลน์และขบคิดพิจารณา ประเด็นปัญหาต่างๆ อย่างรอบคอบเพียงพอการณรงค์ และเผยแพร่ข้อมูลข้อเท็จจริงต่างๆ ก็อาจกลายเป็นแค่ กิจกรรมฉาบฉวยและไร้ประโยชน์ท่ามกลางกระแสไหลป่า ของข้อมูลจริงลวง และอาจเป็นดาบสองคมที่อันตราย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทยปัจจุบัน ที่ความขัดแย้ง ทางการเมืองได้ฉีกแบ่งผู้คนออกเป็นสองขั้วตรงข้ามและ ผู้คนต่างสะสมความเกลียดชังต่อกันจนพร้อมจะประทุ ระเบิดขึ้นเป็นความรุนแรงและ แดกสลายลงได้ทุกเวลา

### นิสิตนักศึกษา : เราจะมุ่งหน้าไปทางไหน

จงเป็นดังดวงดาวที่พร่าวสว่าง  
นำหนทางเพื่อมวลชน  
เธอคือประกายไฟที่ไหม้กระหน่ำ  
ลามลุกไหม้ความทุกข์ทน<sup>17</sup>

โลกยังคงหมุนไปและกาลเวลาไม่เคยย้อนกลับ บทบาทของนิสิตนักศึกษากับการเคลื่อนไหวเพื่อสังคม ในวันนี้อาจจะแตกต่างไปจากยุคสมัยที่เคยเฟื่องฟูและเป็นพลังชี้นำสังคมตามบริบททางสังคม การเมืองและ เศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ข้อเรียกร้องของวันนี้จึงไม่ใช่ การรณงค์กลับไปซ้ารอยเดิม วิธีคิด วิธีการในการ เคลื่อนไหวบางอย่างอาจต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับ ยุคสมัยและเปิดกว้างออกไปสู่โลกที่เป็นจริง ในขณะที่ มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องตั้งตระหนกในพันธกิจ ของสถาบันอุดมศึกษาที่จะต้องส่งเสริมจิตสำนึกความ รับผิดชอบต่อสังคมและส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยต้องเป็นพื้นที่ของเสรีภาพทางวิชาการและ ส่งเสริมการเป็นเวทีในการแสดงออกในทางสร้างสรรค์ของ นิสิตนักศึกษา เพื่อที่จะนำพาประเทศก้าวต่อไปข้างหน้า อย่างมีคุณภาพ

พลังของนิสิตนักศึกษาคือความหวัง คือพลัง ของคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ที่จะก้าวไปรับใช้สังคมในอนาคต ข้างหน้าและขับเคลื่นสังคมให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ ท่ามกลาง

โลกเปราะบางที่เต็มไปด้วยผู้คนยากไร้ ความไม่เท่าเทียม และความไม่เป็นธรรมอย่างเช่นทุกวันนี้

### เอกสารอ้างอิง

[1] ส่วนหนึ่งของเนื้อเพลง “เพื่อมวลชน” ของ วงกรรมาชน จากเดิมที่รวมกันอยู่ในฐานะวง “ลูกทุ่งวิทยา-มหิดล” วง กรรมาชนมีบทบาทสำคัญในการต่อสู้เรียกร้องสิทธิ อัน ขอบธรรมในด้านต่างๆ ของชาวไร่ชาวนา กรรมกร และ การเดินขบวนเพื่อหวังกดดันทางการเมืองเพื่อเรียกร้อง หรือแสดงประชามติ อ้างอิงจาก หนังสือเพลงเพื่อชีวิต สร้างสรรค์ สลิ่ง หน้า 287 ใน

<http://www.slideshare.net/wslord/ss-10548750>

[2] มีงานเขียนที่น่าสนใจอยู่จำนวนมากที่บอกเล่าเรื่องราว ของยุคสมัยดังกล่าว โปรตดู จรัส ดิษฐาภิขัย. ก่อนจะถึง 14 ตุลา บันทึกความทรงจำเกี่ยวกับพัฒนาการและ บทบาทขบวนการนักศึกษาคุณอม - ประภาส. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมฆขาว, 2546., ธีรยุทธ บุญมี. ส่วนหนึ่งของ ความทรงจำ 20 ปี 14 ตุลา แลไปข้างหน้า. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2537., วิทยากร เชียงกุล (บรรณาธิการ). ขบวนการนักศึกษาไทย จาก 2475 - 14 ตุลาคม 2516. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สารธาร, 2546., เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. มหาวิทยาลัยชีวิต. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ กำแพง, 2534.

[3] ดู กุลลดา เกษบุญชู-มัต, “14 ในบริบทความสัมพันธ์ ไทย-สหรัฐฯ” ใน เก่งกิจ กิตติเรียงลาภ (บรรณาธิการ). หมายเหตุเดือนตุลา ลำดับที่ 2 เดือนตุลาใต้เงาสงคราเย็น. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ 14 ตุลา, 2552.

[4] งานวิชาการทางประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญเกี่ยวกับ เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 โปรตดู ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ (บรรณาธิการ). จาก 14 - 6 ตุลา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำรา สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2544., ประจักษ์ ก้องกีรติ. และแล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ การเมือง

วัฒนธรรมของนักศึกษาปัญญาชนก่อน 14 ตุลา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548., ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย. ขบวนการประชาชน ตุลาคม 2516. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2517

[5] ส่วนหนึ่งของเนื้อเพลง “นกสีเหลือง” แต่งขึ้นโดย วินัย อุกฤษณ์ อดีตนักศึกษาคณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งรับผลกระทบกระท่อนถ่อนอย่างหนักจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จนต้อง เข้ารับการรักษาอาการทางประสาท หลังออกจากโรงพยาบาล ได้แต่งเพลงนี้ขึ้นเพื่อระลึกถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ขับร้องโดย “วงคาราวาน” อ้างอิงจาก หนังสือ เพลงเพื่อชีวิตสร้างสรรค์ สลึง หน้า 92 ใน <http://www.slideshare.net/wslord/ss-10548750>

[6] เบเนดิกส์ แอนเดอร์สัน. “บ้านเมืองของเราลงแดง : แม่มุมทางสังคมและวัฒนธรรมของรัฐประหาร 6 ตุลาคม” ใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ อารังศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ (บรรณาธิการ). *จาก 14 – 6 ตุลา. พิมพ์ครั้งที่ 3.* กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2544.

[7] ภาคินัย ขมสินทรัพย์มัน. “ขบวนการนักศึกษาไทย : วิเคราะห์ความเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาไทย ใน เมืองช่วงระหว่าง 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ถึงปี พ.ศ. 2531” *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย.* 4,2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2555). หน้า 143 - 169

[8] วีระพงษ์ อธิปัญญาวงศ์. *การปรับบทบาทของ ขบวนการนักศึกษาไทยระหว่าง พ.ศ. 2527 - 2540.* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต (ประวัติศาสตร์), บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2551.

[9] หนึ่งในบทกวีให้กำลังใจที่แพร่หลายทั่วไปในกลุ่ม นักศึกษาที่ทำกิจกรรมเพื่อสังคม โดย ยงดี วชิจันทร์ (นามปากกา) หรือ ศุภการ มินประพาฬ เกิดที่กรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ.2499 จบจากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เคยเป็นครูและเป็นบรรณาธิการนิตยสาร

หลายฉบับ อ้างอิงจาก *ประวัตินักเขียนและกวีไทย* <http://pichate2000.wordpress.com>

[10] คริส เบเคอร์ และ ผาสุก พงศ์ไพจิตร, *ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย.* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2557. หน้า 317 – 330

[11] พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 11 ตอนที่ 53ก ลงวันที่ 2 ธันวาคม 2537.

[12] ประจักษ์ ก้องกีรติ. “สงครามความทรงจำกับ ปฏิบัติการทางการเมือง ขบวนการนักศึกษาไทยหลัง 6 ตุลา-ปัจจุบัน”ใน *การเมืองใหม่ : ฉบับว่าด้วยปัญญาชน.* 1, 2 (2543) น. 17-31

[13] กรุงเทพธุรกิจ. “ย้อนมองขบวนการนักศึกษาถึงครา ต้องทบทวนบทบาทใหม่”, 30 กรกฎาคม 2542 หน้า จ1-2

[14] ส่วนหนึ่งของเนื้อเพลง “มหาลัย” ของวงคาราบาว วงดนตรีเพื่อชีวิตยอดนิยม ในอัลบั้ม เมดอินไทยแลนด์ วางจำหน่ายเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.2527 อ้างอิงจาก <http://th.wikipedia.org/>

[15] คริส เบเคอร์ และ ผาสุก พงศ์ไพจิตร, อ้างแล้ว. หน้า 317 – 330

[16] มติชน. “ขบวนการนักศึกษาไปไหน” 9 มิถุนายน 2557, หน้า 6

[17] ส่วนหนึ่งของเนื้อเพลง “เธอวันนี้” ของ “วงนางนวล” วงดนตรีของนิสิต มศว. ประสานมิตร เนื้อร้องและขับร้อง นันทวัน รุจิวงศ์ ทำนอง นิคม ทรงเดชาไกรวุฒิ แต่งขึ้นเมื่อ ประมาณปี 2521 เป็นหนึ่งในเพลง ที่ยังถูกนำมาขับร้อง แพร่หลายในชมรมค่ายอาสาพัฒนายุคปัจจุบัน อ้างอิงจาก <http://www.9dern.com/rsa/view.php?id=1002>